

जागतिकीकरण : व्यावसायिक संशोधन

Prof. Dr. Thore Shivaaji Dattatraya

Head of Department of Comm, Research Guide Pune University (Bus Adm & Business Practices)
Arts Science & Commerce College, Manmad, Tal. Nandgaon, Dist. Nashik (M.S.)

प्रस्तावना

एकविसाव्या शतकाच्या आन्धानांना तोंड देऊन स्पर्धेच्या युगात टिकून राहण्यासाठी विश्वातील सर्वच क्षेत्रात सतत संशोधन करणे ही काळाची गरज आहे. जगात नवनवीन सुधारणा होत आहेत. जगातील श्रीमंत आणि विकसित राष्ट्र आजूबाजूला होत असलेले गतिमान बचल आणि आन्धानांसोबत चालत आहेत. तसेच नवीन संशोधन करण्यासाठी मोठ्या प्रमाणावर वेळ, पैसा आणि संसाधनांची तरतूद करण्यासाठी ही राष्ट्रे प्रयत्न करीत आहेत. एंसायक्लोपेडिया ऑफ सोशियल सायन्सेस च्या मते ज्ञानाची कक्षा रुंदावणे त्यात दुरुस्ती किंवा फेरफार कारणे या उद्देशाने एखादी गोष्ट, संकल्पना किंवा प्रतिके यांचे कौशल्य एखाद्या सिद्धांतासाठी साहाय्यकारी होत आहे किंवा नाही. तसेच ते एखाद्या कलेत उपयोगी पडत आहे किंवा नाही हे तपासणे म्हणजे संशोधन होय. व्यवसायातील जोखमीमध्ये घट करणे, पैशाची बचत करणे, वेळेचा अपव्यय टाळणे, तसेच आपले उत्पादन किंवा सेवेची कुठे आणि कश्याप्रकारे विक्री करावी हे शिकणे या सारखी प्रमुख उद्दिष्टे पार पाडण्यासाठी संशोधन हाती घेतलेले आहे. व्यवसाय संशोधनाचे महत्व वाढण्यासाठी तीन प्रमुख कारणे दिसून येतात. ती अशी व्यावसायिक संशोधनामुळे व्यवसायाच्या विपणन मोहिमेच्या यशाची खात्री निर्माण होते. व्यवसायातील विक्री द्वारे स्पर्धक नियंत्रण ठेवता येते. आणि सर्वात महत्वाचे म्हणजे व्यवसायाच्या तोटयात, घट केली जाते. संशोधनाचे गुणात्मक आणि संख्यात्मक संशोधन अश्या दोन प्राथमिक संशोधन प्रकारात वर्गीकरण केले जाते. मूलभूत संशोधन हे शास्त्रज्ञांच्या उत्सुकतेतून आकारास येते. तर उपयोगीत प्रकारचे संशोधन हे वास्तव समस्यांचे निरसन करण्याच्या दृष्टीने केले जाते.

संशोधन समस्यांची व्याख्या करणे आणि मांडणी करणे हे संशोधकाचे महत्वाचे आणि मूलभूत कार्य आहे. संशोधन समस्यांची निवड आणि मांडणी करणे हे संशोधन समस्यांची प्राथमिक पायरी असते, हि संशोधन नियोजनातील महत्वाची पायरी आहे. सतत व्यवसायात संशोधन करणे ही एक काळाची गरज आहे. यामुळे नवीन शोध लागतील, पर्यायी उत्पादन करणे शक्य होईल, ग्राहकांना माफक किमतीत उपलब्ध होतील. यातून मोठ्या प्रमाणात रोजगार निर्माण होईल तसेच निर्यातक्षम मालाचे उत्पादन होतील. त्यातून परकीय चलन प्राप्त होईल. नफ्याचे प्रमाण वाढेल, वेकारी कमी होण्यास मदत होईल, यातून राष्ट्रीय उत्पादनात भर पडेल, हे केवळ संशोधनामुळे शक्य होईल.

संशोधनाचे उद्दीष्टे :-

१. मनुष्याचे सामाजिक जीवन आणि पर्यावरणाबाबत अभ्यास करणे.
२. नवीन व्यवसायासाठी उपयुक्त माहिती गोळा करणे बाबत अभ्यास करणे.
३. संशोधनाच्या निष्कर्षांचे सामान्यीकरण करणेबाबत अभ्यास करणे.
४. विशिष्ट घटनेबाबत नवीन अंतर दृष्टी प्राप्त करून घेणेबाबत अभ्यास करणे.

गृहीतके :-

१. मनुष्याचे सामाजिक जीवन व पर्यावरण अभ्यासाचा विकास होत आहे.
२. संशोधना साठी माहिती गोळा केली जात आहे.
३. संशोधनांच्या निष्कर्षा बाबत विकास होत आहे.
४. नवीन घटनांचा अभ्यास करून विकास होत आहे.

व्यावसायिक संशोधनाची गरज :-

स्पर्धेच्या युगात व्यावसायिक संशोधन होणे, ही फार महत्वाची गरज आहे. कारण संशोधन ही व्यवस्थापना साठी अत्यंत महत्वाची कृती आहे. कारण कोणतेही उत्पादन घेतले असता, जागत नफा प्राप्त होईल हे निश्चित केले जाते. संशोधनातून कंपनी आवश्यक असलेली माहिती ग्राहकांकडून किंवा व्यावसायिकांकडून प्राप्त करते. स्पर्धेत टिकून राहण्यासाठी व्यावसायिक संशोधनाचा वापर व्यवसायात करीत असतो. संशोधनाद्वारे व्यवसायाच्या मालकांना ग्राहकांची धरेदी, सवयी इत्यादी बाबत माहिती प्राप्त होते. तसेच कोणत्या प्रकारचे उत्पादन ग्राहकांना आवडते, इत्यादी माहिती उत्पादकांना प्राप्त होते.

व्यावसायिक संशोधनाचे महत्त्व :-

